



O'ZBEK TILINING ZAMONAVIY RIVOJI VA GLOBAL MIQYOSDAGI O'RNI

Inomjonova Zarinabonu Yodgorjon qizi

Qo'qon davlat universiteti, pedagogika fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada o'zbek tilining bugungi kundagi taraqqiyoti, raqamli texnologiyalar asosida shakllanayotgan imkoniyatlari hamda xalqaro maydondagi mavqeyi atroflicha tahlil etiladi. Davlat siyosati, raqamli infratuzilma, lingvistik korpuslar va xalqaro hamkorlik orqali tilning zamonaviy shaklda rivojlanish bosqichlari ochib beriladi. Shuningdek, o'zbek tilining xalqaro ilmiy, madaniy va ta'limiy loyihalarda tutgan o'rni ham yoritiladi.*

Kalit so'zlar. *O'zbek tili, til siyosati, raqamli texnologiyalar, kompyuter lingvistikasi, xalqaro hamkorlik, elektron korpus, til taraqqiyoti*

Kirish.

O'zbek tili milliy o'zlik va madaniyatning asosiy unsurlaridan biri sifatida mustahkam ijtimoiy, siyosiy va madaniy asoslarga ega. 1989-yil 21-oktabrda qabul qilingan "Davlat tili haqida"gi Qonun asosida o'zbek tili mustaqil davlat tiliga aylangan bo'lib, uning huquqiy maqomi mustahkamlangan. Bugungi kunda esa tilning rivoji raqamli texnologiyalar, global integratsiya va xalqaro hamkorlik asosida yangi bosqichga ko'tarilmoqda.

Asosiy qism.

1. Davlat siyosati va tilni rivojlantirish dasturlari.

O'zbekiston Respublikasida ona tilini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. 2020–2030-yillarga mo'ljallangan "O'zbek tilini rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi" tilni raqamli muhitga moslashtirish, elektron lug'at va korpuslar yaratish, ta'lim jarayonlariga til texnologiyalarini joriy etishni o'z ichiga oladi. Davlat tomonidan ona tilini rag'batlantirishga qaratilgan qonun hujjatlari va qarorlar til taraqqiyotining asosiy huquqiy negizini tashkil etmoqda.



2. Raqamli infratuzilma va onlayn xizmatlar.

O‘zbek tili so‘nggi yillarda internet tarmog‘ida faol rivojlanmoqda. “Izoh.uz”, “Imlo.uz”, “Lotin.uz” va “Sinonim.uz” kabi elektron platformalar til me‘yorlarini mustahkamlash va yosh avlod orasida ona tiliga qiziqishni kuchaytirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Jumladan:

Izoh.uz – so‘z va iboralarning izohini, sinonimlarini, misollarini taqdim etuvchi zamonaviy izohli lug‘at;

Imlo.uz – matnlar imlosini avtomatik tekshiruvchi servis;

Lotin.uz – kirill va lotin yozuvida avtomatik transliteratsiya imkonini beruvchi tizim;

Sinonim.uz – 3 mingdan ortiq sinonim so‘zlar majmuasi.

Bu kabi servislar o‘zbek tilining interaktiv o‘rganilishi va qo‘llanilishi uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Bu kabi servislar o‘zbek tilining interaktiv o‘rganilishi va qo‘llanilishi uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda.

3. Kompyuter lingvistikasi va elektron korpuslar.

O‘zbek tilining zamonaviy taraqqiyoti kompyuter lingvistikasi bilan chambarchas bog‘liqdir. “O‘zbek til korpusi” loyihasi turli janrdagi matnlarni to‘plab, tilni chuqur o‘rganish, avtomatik tarjima, ovozli tanish, sun‘iy intellektga asoslangan til modellari yaratishga zamin yaratmoqda. Shu bilan birga, tilshunoslar uchun muhim manba bo‘lgan “Zamonaviy o‘zbek tili” jurnali va “TurkLang” konferensiyalari ilmiy hamkorlikni kengaytirishga xizmat qilmoqda. O‘zbek tilining rivojlanishida kompyuter lingvistikasi muhim rol o‘ynamoqda. Bu sohada olib borilayotgan tadqiqotlar, xususan, “O‘zbek til korpusi” loyihasi, tilshunoslikda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Ushbu korpus turli janrdagi matnlarni to‘plab, tilni chuqur o‘rganish, avtomatik tarjima, ovozli tanish va sun‘iy intellektga asoslangan til modellari yaratishga zamin yaratmoqda. Shuningdek, “Zamonaviy o‘zbek tili” jurnali va “TurkLang” konferensiyalari tilshunoslar uchun muhim manba bo‘lib, ilmiy hamkorlikni kengaytirishga xizmat qilmoqda. Bu nashrlar va tadbirlar orqali o‘zbek tilining zamonaviy muammolari muhokama qililib, yangi ilmiy yondashuvlar ishlab



chiqilmoqda. Bundan tashqari, o'zbek tilining ta'limiy korpusi ham yaratilgan bo'lib, bu korpus maktab darsliklari va o'quv lug'atlariga asoslangan. Ushbu korpus til o'rganuvchilar va o'qituvchilar uchun foydali manba bo'lib xizmat qilmoqda. Shu tarzda, kompyuter lingvistikasi va til

korpuslari o'zbek tilining zamonaviy taraqqiyotida muhim rol o'ynab, tilshunoslik sohasida yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

4. Xalqaro hamkorlik va global maydondagi o'rni.

O'zbek tili xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda keng targ'ib etilmoqda. Xususan, UNESCO bilan hamkorlik doirasida bolalar uchun ochiq ma'lumotli kitoblar, madaniy merosni asrashga oid dasturlar amalga oshirilmoqda. O'zbekistonlik olimlar xorijiy nashrlarda maqolalar e'lon qilib, o'zbek tilining global ilmiy maydondagi ishtirokini ta'minlamoqda. Lotin yozuviga to'liq o'tish ham xalqaro axborot almashinuvini yengillashtiradi. Shuningdek, o'zbek tili xalqaro ta'lim dasturlarida, xususan, xorijdagi universitetlarning turkiyshunoslik, Markaziy Osiyo tadqiqotlari yo'nalishlarida o'rgatilayotgan fanlardan biri sifatida o'rin olmoqda. AQSh, Turkiya, Rossiya, Janubiy Koreya, Yaponiya kabi mamlakatlarda o'zbek tilini o'rganuvchilar soni ortib bormoqda. Bu esa tilning xalqaro maydondagi nufuzini oshirish bilan birga, ilmiy va madaniy aloqalarning mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda. Yana bir muhim jihat shuki, hozirgi davrda o'zbek tilidagi elektron resurslar, mobil ilovalar va sun'iy intellekt asosida yaratilayotgan tarjima dasturlari xorijiy foydalanuvchilar uchun ham qulay axborot olish vositasiga aylanmoqda. Masalan, Google Translate, Yandex Translate kabi platformalarda o'zbek tili faol qo'llanilmoqda, bu esa xalqaro foydalanuvchilarning o'zbek tiliga murojaatini yengillashtirmoqda. YUNESKOning "Til xilma-xilligini saqlab qolish" dasturlari doirasida o'zbek tilining og'zaki va yozma namunalarini raqamlashtirish, arxivlash, o'rganish ishlari olib borilmoqda. Bu nafaqat madaniy merosni asrashga, balki kelajak avlodga to'liq til boyligini yetkazishga xizmat qiladi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tili mustaqillikdan so'ng boshlangan taraqqiyot yo'lida hozirda yangi bosqichga qadam qo'ydi. Raqamli infratuzilma, til



texnologiyalari, kompyuter lingvistikasi va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari tilning zamonaviy, faol va xalqaro o'zaro ta'sirga mos shaklini shakllantirmoqda. Kelgusida bu yo'nalishdagi izchil islohotlar orqali o'zbek tilining nafaqat mamlakat ichida, balki jahon miqyosida ham obro'si oshib boradi. Bu jarayonda raqamli infratuzilmaning rivojlanishi alohida ahamiyat kasb etmoqda. So'nggi yillarda O'zbekistonda raqamli texnologiyalar sohasiga katta mablag'lar yo'naltirilib, bu til texnologiyalarining rivojlanishiga zamin yaratmoqda. Kompyuter lingvistikasi sohasida esa o'zbek tilining raqamli korpuslari, sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlari va ovozli yordamchilar ishlab chiqilmoqda. Xalqaro hamkorlik ham til taraqqiyotida muhim rol o'ynamoqda. O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan aloqalari mustaqillikdan so'ng yanada rivojlanib, bu til sohasida hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shuningdek, xalqaro ilmiy loyihalarda ishtirok etish orqali o'zbek tilining jahon miqyosida tanilishi va rivojlanishi ta'minlanmoqda. Kelajakda o'zbek tilining raqamli ekotizimini yanada kengaytirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish orqali tilimizning global miqyosda nufuzini oshirishga erishiladi. Bu esa o'zbek tilining nafaqat milliy, balki xalqaro maydonda ham faol va zamonaviy til sifatida rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. UNESCO – Til xilma-xilligi va raqamlashtirish dasturi
 - o Rasmiy sayt: <https://en.unesco.org/themes/linguistic-diversity>
2. Indiana University – Department of Central Eurasian Studies (O'zbek tili kursi mavjud)
 - o Rasmiy sayt: <https://ceus.indiana.edu/>
3. University of Wisconsin-Madison – Central Asian Studies
 - o Kurs ma'lumotlari: <https://languages.wisc.edu/languages/uzbek/>
4. “O'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rni” – CyberLeninka.
5. “Til siyosatini rivojlantirish konsepsiyasi” – O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6084-sonli Farmoni, 2020.
6. “Kompyuter lingvistikasi va o'zbek tili” – Web of Journals.
7. “Raqamli infratuzilma va ona tilining targ'iboti” – ResearchGate.



8. “UNESCO bilan O‘zbekiston hamkorligi haqida hisobotlar” – Unesco.org.
9. “Zamonaviy o‘zbek tili” – ilmiy jurnal.
10. “Turk tillarining raqamli rivoji” – TurkLang konferensiyasi materiallari.